

УДК 341(091)

ПРО ЕМЕРДЖЕНТНІСТЬ ІСТОРИЧНОГО МЕТОДУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Олександр КУЛЬТЕНКО (Кіровоград)

У публікації розглянуто проблемні питання історичного методу наукового дослідження в міжнародному праві. Запропоновано при застосуванні діалектичного підходу до набуття історичних знань їхнього тлумачення з використанням таблично-графічного методу. Висвітлені принципи подальших розвідок для досягнення емерджентності міжнародного права.

Ключові слова: історичний метод, діалектичний підхід, міжнародне право, наукове дослідження, об'єктивні та спеціальні закони.

В публикации рассмотрены проблемные вопросы исторического метода научного исследования в международном праве. Предложено при применении диалектического подхода к получению исторических знаний их истолкование с использованием таблично-графического метода. Раскрыты принципы дальнейших исследований с целью достижения эмерджентности международного права.

Ключевые слова: исторический метод, диалектический подход, международное право, научное исследование, объективные и специальные законы.

The publication deals with problems of historical method of scientific research in international law. The author suggests using a dialectical approach to historical facts and their synthesis in tables and graphs. Lighted principles for further research in order to achieve perfect results in international law.

Keywords: historical method, the dialectical approach, international law, scientific research, objective and special laws.

Становлення держави України супроводжується тлумаченням її позиції у світі. Отже, однією з головних ланок лобювання національних інтересів є професійне використання можливостей міжнародного права, підґрунтям цьому слугують теоретичні знання, здобуті за допомогою історичного методу. Зокрема, застосовуючи діалектичний підхід у тлумаченні здобутих історичних знань, можна протидіяти негативному впливу міжнародного права на внутрішнє.

Проблемні питання методології наукових досліджень вивчалися такими фахівцями, як В. Ковальчук, О. Крушельницька, Л. Моїсєєв, І. П'ятницька-Позднякова, Ю. Сурмін, Г. Цехмістрова та ін. Необхідно вказати, що залишаються суперечності в застосуванні методів пізнання до різних галузей науки, у нашому випадку на межі історії та права.

Голова Верховної ради України В. Литвин проаналізував сучасний рівень розвитку методів пізнання права й держави як в Україні, так і в пострадянських республіках, зазначивши, що тут є повна або часткова відмова від марксистської

методології пізнання державно-правових явищ. Натомість, він нагадав, що західноєвропейські дослідники висловлюють протилежні погляди на роль марксизму в сучасних суспільних науках. На думку В. Литвина, “ми зупинилися в розвитку методів пізнання держави й права на рівні 80-х років”. “У цьому твердженні мається на увазі й метод історичного пізнання сутності держави й права, який і досі не можемо з’ясувати, як назвати й застосувати”, сказав він і наголосив, що “невміння застосувати метод історичного пізнання природи української держави й права періоду незалежності вже сьогодні відбивається на появі деяких проблем, яких могли б уникнути: з’явилася тенденція розглядати українську державність і право останніх двадцять років у відриві або без наступництва з радянською державністю України”.

У цьому контексті В. Литвин також звернув увагу на проблеми законотворчої діяльності, зазначивши, зокрема, що недооцінка історичного методу дослідження держави й права призводить до ухвалення численних змін до законодавчих актів. “За двадцять років незалежності ми майже не підійшли до дослідження факторів еволюції і наступництва в нашому праві й державності” – наголосив він.

Двадцятиріччя незалежності України, зазначив Голова Верховної Ради, висвітлює перед юридичною наукою і ряд інших проблем, для розв’язання яких замало тільки історичного методу дослідження: природа еволюції права в часі; право як продукт історії; історико-соціальна детермінованість права; фактор запозичення іноземного законодавства і його відповідність історичному розвитку національної правової системи; фактор часу в правотворчості й правозастосуванні; випадки зворотної сили закону; питання відсутності строку давності в застосуванні закону та ін. [1].

На нашу думку, В. Литвин є представником позиції послідовників етатичного мислення, які вважають, що воля держави сильніша у внутрішньодержавному праві порівняно з міжнародним. Таке твердження є сумнівним, бо ґрунтується лише на тому, що держава є основним правотворцем у внутрішньодержавному праві. Більш того, імперативним здобутком учених (фахівців у галузі міжнародного права) з цього питання є встановлення того факту, що юридична обов’язковість норм міжнародного права є головною особливістю, завдяки якій воно відрізняється від інших норм соціальних систем, які функціонують у міждержавній сфері [3, с. 276].

Оскільки для дослідження складних об’єктів, які до того ж перебувають у розвитку, необхідно застосовувати теоретичні знання, поза сумнівом залишається необхідним використання історичного методу. Інакше об’єктом дослідження стає сама історія чи її сторони, явища, процеси. Необхідно додати, що принцип історизму вимагає розглядати кожне питання з погляду того, як відоме явище в історії виникло, які головні етапи в своєму розвитку це явище проходило, і з погляду його розвитку висвітлювати, чим даний предмет дослідження став тепер.

Для усвідомлення суті історичного методу треба проводити аналіз об’єкта в усій його багатогранності з урахуванням усіх стрибків та випадковостей. Коли нас цікавить об’єктивне вивчення місця події, дія окремих фізичних осіб, їхні зв’язки, характер, тоді історичний метод незамінний [2, с.126]. Наприклад, досліджуючи коротку історію Інтерполу (див. таб.1), запропонуємо абстрагуватися від великої кількості викладених окремих фактів які її складають (див. рис.1), а проаналізувавши періоди керівництва генеральних секретарів і президентів цієї

міжнародної організації (див. таб.2) [4], отримаємо емпіричні дані про правову природу поняття “МОКП“, зміну її правового статусу та корегування засад діяльності в різні періоди протидії міжнародній злочинності.

Прихильники наукових спільнот природного права, без сумніву, запитують, чи має право дослідник на суб’єктивне тлумачення реконструйованої історії об’єкта? У відповідь скажемо – так, у разі логічного відтворення історії. Висвітлена емпірична історія має в загальному і конкретному відповідати дійсності, тобто відповідати принципу діалектичної єдності історичного й логічного. Цей принцип вимагає, щоб логіка думки йшла за історичним процесом. Логічно відтворюючи людське мислення, аналізуємо саму суть історичного процесу. Важливим є тільки те, що відбулося у відповідно до об’єктивних законів [2, с.127]. Безперечно, при застосуванні діалектичного підходу серед трьох груп законів основним структурним елементом підсистеми юридичних досліджень є спеціальні закони, принципи та категорії такої галузі знань, як історія. На підтвердження цієї тези вважаємо необхідним повідомити про сучасні археологічні та етнографічні дані, які свідчать про наявність традицій, ритуалів, правил поведінки в період понад 60 тисяч років тому (дослідження неандертальських поховань). Навіть якщо вірити прихильникам концепцій державницького походження права (а саме вони раніше від усіх започатковують появу держави), то держави виникли не раніше, як 5 тисяч років тому. Отже, більш як 55 тисяч років людство творило правила своїх стосунків без участі держави [3, с.60].

Оскільки серед прихильників позитивної теорії головною метою міжнародного права є досягнення “всесвітньо-правового порядку“(Weltrechtsordnung), а природної – всебічне щастя людини та всього людства [5, с. 243], перспективи розвідок і застосування історичного методу наукового пізнання в міжнародному праві не мають меж. У висновку також додамо, що можна стверджувати про емерджентність названого вище дослідження тільки в разі застосування його результатів практично та позбавлення можливості ідеологічного тлумачення (досягнення відсутності емоційного забарвлення).

Таблиця 1.

Коротка історія Інтерполу

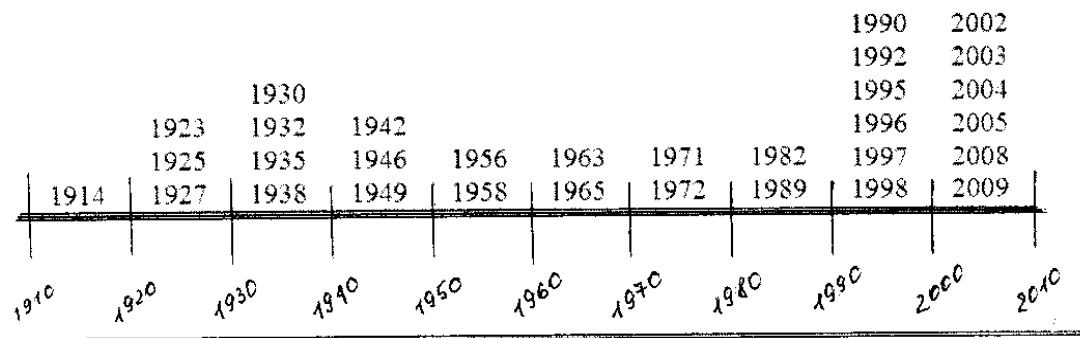
1914	Проведення Міжнародного конгресу кримінальної поліції в Монако. Поліцейські, адвокати й судді з 14 країн зустрічаються для обговорення процедур арешту, методів ідентифікації, централізації міжнародних кримінальних записів та уніфікації процедури екстрадиції.
1923	Утворення МККП зі штабом у Відні (Австрія) за ініціативи доктора Йоганна Шобера, президента поліції Відня. Звернемо також увагу на початок видання першого друкованого органу, журналу “Міжнародна громадська безпека“.
1925	Генеральна Асамблея, проведена в Берліні, пропонує, щоб кожна країна встановила центральну точку в межах своєї поліцейської структури для контактування: попередника Національного Центрального Бюро.
1927	Рішення, щоб закумулювати встановлені Національні Центральні Бюро.
1930	Заснування спеціалізованих відділів, щоб мати справу з підробками валюти, кримінальними записами та фальшивими паспортами.

1932	Після смерті доктора Шобера були внесені зміни до статуту, якими було створено пост ГС, першим з яких став спеціальний уповноважений, австрійський поліцейський Оскар Дреслер.
1935	Запущена міжнародна радіомережа Інтерполу.
1938	Нацисти приймають контроль після усунення від управління ГС Оскара Дреслера. Більшість країн перестає взаємодіяти, і МККП перестає ефективно непрацює як міжнародна організація.
1942	МККП повністю під німецьким управлінням та переміщений до Берліна.
1946	Після закінчення Другої світової війни Бельгія веде поновлення організації. Нова штаб-квартира була встановлена в Парижі, а термін "INTERPOL" став використовуватися, як телеграфна адреса організації. Щоб обирати президента й призначати виконавчий комітет використовують демократичний процес. Презентована закодована кольорова система повідомлень Інтерполу та розпочато введення перших "червоних" повідомлень на осіб, які потребують міжнародного розшуку.
1949	ООН надає Інтерполу консультативний статус, як неурядовій організації.
1956	Рухаючись за прийняттям модернізованого статуту МККП стає МОКП, скорочено Інтерпол, чи тільки Інтерпол. Організація стає автономною, роблячи збір з країн членів і опираючись на інвестиції як головні кошти підтримки.
1958	Збір держав переглянуто та прийняті фінансові інструкції.
1963	Проведена в Морівії (Ліберія) перша регіональна конференція.
1965	Генеральна Асамблея декларує принципи роботи НЦБ.
1971	ООН визнає Інтерпол як міжурядову організацію.
1972	Угода з Францією стосовно штаб-квартири Інтерполу як міжнародної організації.
1982	Незалежний орган був утворений для перевірки реалізації виконання внутрішніх правил Інтерполу, які стосуються захисту даних. Він стане Комісією з контролю за файлами Інтерполу в 2003.
1989	Інтерпол переміщує свій Секретаріат в Ліон (Франція).
1990	Розпочата система комунікації X 400 дає змогу НЦБ надсилати електронні повідомлення один одному та ГС опосередковано.
1992	Уведено автоматизований засіб пошуку для дистанційних досліджень баз даних Інтерполу.
1995	Як частину програми розшарування на області, Генеральна Асамблея приймає керівні принципи для заснування і дій субрегіональних бюро.
1996	Задіяна база даних ASF-SMV.
1997	Запущено перший вебсайт Інтерполу.

1998	Утворена база даних Інтерполу Кримінальна Інформаційна Система (ICIS).
2002	Значно поліпшено доступ НЦБ до баз даних Інтерполу та послуг на основі системи комунікації, що ґрунтується на зв'язку веб бази I-24/7. Канада є першою країною, яка під'єднується до системи. Запущена база даних викрадених та втрачених документів.
2003	Утворений Командний і центр Координації в ГС, уможливають дозволяють організації обслуговувати 24 години в день, сім днів на тиждень.
2004	Відкрито офіс зв'язку Інтерполу в ООН у Нью-Йорку та призначений перший Спеціальний представник.
2005	Видана перша спеціальна резолюція Інтерполу – ООН про введення санкцій проти Аль Каїди та Галібана, знаходити/заперечувати.
2008	Призначений Спеціальний представник Інтерполу в Євросоюзі в Брюсселі.
2009	Африканська конференція Інтерполу проведена, щоб підвищити здатність регіону протидіяти міжнаціональним злочинам.

Рис. 1.

Коротка історія Інтерполу

Таблиця 2.

Періоди керівництва Генеральних секретарів та президентів Інтерполу
Генеральні секретарі

Період	Країна	Ім'я та прізвище
1932 – 1946	Австрія	Оскар Дресслер*
1946 – 1951	Франція	Луї Дуклоукс
1951 – 1963	Франція	Марсель Сікот
1963 – 1978	Франція	Жан Непоте
1978 – 1985	Франція	Андре Боссард
1985 – 2000	Велика Британія	Раймонд Кендалл

* Оскар Дресслер був спочатку призначений секретарем Міжнародного поліцейського конгресу 1923 року. Він продовжував працювати до призначення на нову посаду Генерального секретаря, створену в рамках переглянутої п'ятої статті Статуту 1932 року.

Президенти Інтерполу

1923 – 1932	Австрія	Йохан Шобер
1932 – 1934	Австрія	Франц Брендл
1934 – 1935	Австрія	Євген Сейдел
1935 – 1938	Австрія	Майкл Скубл
1938 – 1940	Австрія	Отто Стейнхаусл
1940 – 1942	Німеччина	Рейнхард Гейдрих
1942 – 1943	Німеччина	Артур Небе
1943 – 1945	Австрія	Ернст Кальтенбруннер
1946 – 1956	Бельгія	Флоран Лоувадж
1956 – 1960	Португалія	Агостіньо Луренсу
1960 – 1963	Велика Британія	Сер Річард Л. Джексон
1963 – 1964	Фінляндія	Фжала Ярва
1964 – 1968	Бельгія	Фірман Франсен
1968 – 1972	ФРН	Поль Діскопф
1972 – 1976	Канада	Вільям Леонар Хігіт
1976 – 1980	Швеція	Карл. Г. Перссон
1980 – 1984	Філіппіни	Джоллі А. Бугарін
1984 – 1988	США	Джон Р. Сімпсон
1988 – 1992	Франція	Іван Барбот
1992 – 1994	Канада	Норман Д. Інкстер
1994 – 1996	Швеція	Бжорн Еріксон
1996 – 2000	Японія	Тошінорі Канемото
2000 – 2004	Іспанія	Хесуса Еспігарес-Міра
2004 – 2008	ПАР	Джекі Селебі

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу - 20 років незалежності Української держави і 15-та річниця її Конституції - це серйозний привід для осмислення, якою повинна бути українська держава - В. Литвин [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.center.gov.ua/rizne/20-rokiv-nezalezhnosti-ukrayinskoji-derzhavi-i-15ta-richnicya-yiyi-konstituciyi-ce-seriyozniiy-privid-dlya-osmislennya-yakoju-povinna-buti-ukrayinska-derzhava-v.litvin.html>

2. Баскаков А. Я., Туленков Н. В. Методология научного исследования: Учебное пособие. – 2-е изд.испр. – К. МАУП, 2004 – 216 с.

3. Бункевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право. Основні теорії: Підручник/ За ред. В. Г. Буткевича. – К.: Либідь, 2002. – 608 с.

4. INTERPOL [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.interpol.int/About-INTERPOL/Overview>. Перевірено; 06.12.2011

5. Антологія української юридичної думки. В 10 т./ Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Том. 8: Міжнародне право/ Упорядники: В. Н. Денисов, К. О. Савчук; відп.редактор В. Н. Денисов. – К.: Видавничий Дім “Юридична книга“, 2004. – 568 с.

6. Бочелюк В. Й., Бочелюк В. В. Методика та організація наукових досліджень із психології: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008–360 с.

7. Стеценко Д. М., Чмир О. С. Методология научных исследований: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 317 с.

8. Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України / За ред. В. Н. Денисова. – К.: Юстиніан, 2006. – 672 с.

9. Brownlie Ian. The Rule of Law in International Affairs: International Law at the Fiftieth Anniversary of the United Nations – Oxford: Martinus Nijhoff Publishers, 1998. – 242 pp.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Культенко Олександр Володимирович – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри правознавства КДПУ ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: дослідження галузей міжнародного права, юридичної психології та законодавчої діяльності.

УДК 930.1(477) Т 51

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ В. ДОМАНИЦЬКОГО

Наталія ТОКАР (Кіровоград)

У статті висвітлюються громадсько-політичні позиції В. Доманицького та його участь у провідних періодичних виданнях України кінця XIX – початку XX ст.

Ключові слова: громадсько-політичні погляди, В. Доманицький, періодичні видання.

В статье рассматривается общественно-политическая позиция В. Доманицького и его работа в передовых периодических изданиях Украины.

Ключевые слова: общественно-политическая позиция, В. Доманицький, периодические издания.

In this article is analyzed the work of V. Domanuzkiy in the periodicals at the end of XIX – the beginning of XX centuries and his social positions and political preferences.

Keywords: social positions and political preferences, V. Domanuzkiy, periodicals.

Межа XIX – XX ст. ознаменувалася значним піднесенням громадського руху в Україні, велику роль у якому відіграла інтелігенція. Серед провідних громадських діячів цього періоду помітне місце належить Василю Миколайовичу Доманицькому (1877 – 1910) – історику, етнографу, літературознавцю, журналісту, редактору.

Історіографія досліджуваної проблеми подана як працями науковців кінця XIX – початку XX ст. (С. Єфремов [1], О. Лотоцький та Є. Білоусенко [2]), так і дослідників радянської (П. Мохор, П. Пожарський, М. Мандрика [3]) й пострадянської доби (І. Фареній, Ф. Ленченко та Е. Палій, А. Болаболъченко [4]). Однак, аналізуючи громадську діяльність В. Доманицького, більшість дослідників основну увагу приділили характеристиці його практичного доробку у сфері української кооперації. У цій статті висвітлено інші аспекти громадської діяльності науковця, а саме – його участь у провідних періодичних виданнях України, роботу у видавництві “Вік”, а також зроблена спроба визначити політичні позиції громадського діяча.